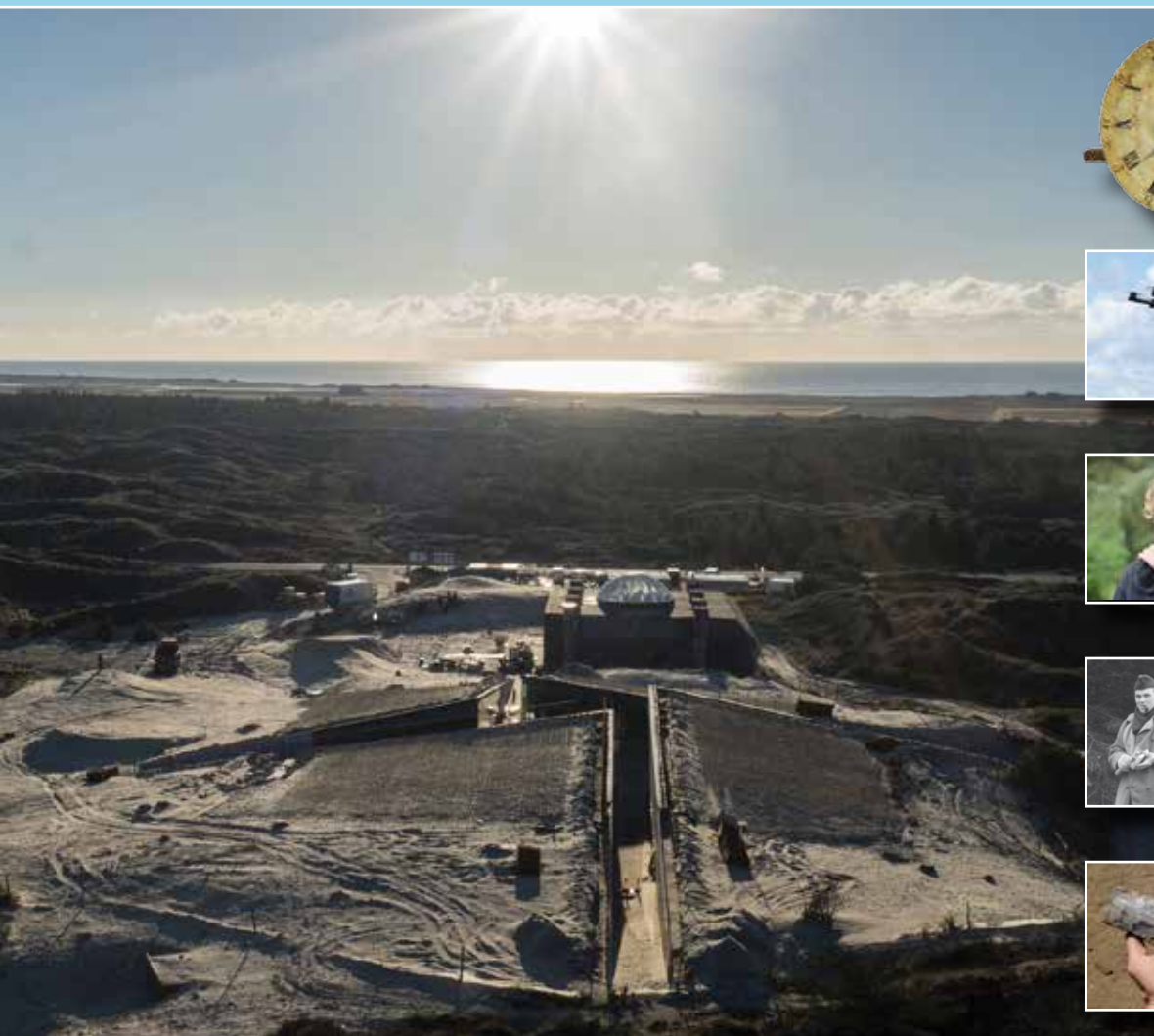

opdatering

Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum

2016

opdatering

Årbog for Vardemuseerne &
Ringkøbing-Skjern Museum 2016

opdatering
Årbog for Vardemueerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2016

© Forfatterne, Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2017

Redaktion: Christian Ringskou og Tine Lorange

Korrektur: Harriet Ludvigsen

Grafisk tilrettelæggelse: Tine Lorange

Fotos og illustrationer: med mindre andet er angivet
ved de enkelte fotos og illustrationer tilhører
billedmaterialet i denne bog Vardemuseerne,
Ringkøbing-Skjern Museum eller Arkæologi Vestjylland

Alle kort, Danmarks Højdemodel og
ortofotos: ©Geodatastyrelsen

Skrift: Myriad Pro

Papir: 130g Silk

Omslag: 250g Arktika

Tryk: Strandbygaard Grafisk A/S, Skjern

ISBN 978-87-89834-96-2

ISSN 1903-9581

Kære Læser!

At udgive en årbog medfører en lang række rutiner og gentagelser. Først skriver de venlige redaktører til de potentielle skribenter og beder om forslag til artikler. Det får ofte mange til at love at skrive. Så beder de tålmodige redaktører om artiklerne. Og de rykker for dem. Dernæst skriver de flittige skribenter, og der kommer en ordentlig bunke artikler, der kræver mere eller mindre redaktion af de travle redaktører. Nogle af artiklerne kommer endog til den aftalte tid. Så rykker de let stressede redaktører for de artikler, der var lovet men ikke afleveret. Og pludselig – få minutter før deadline – er der 25 artikler og mere end 200 siders spændende læsestof. Den sidste del opleves hvert år som et mirakel både af de glade redaktører og af alle os andre.

Mellem to årbøger ligger selvfølgelig et helt års arbejde på museerne. Med udgravninger og udstillinger; med forskning og formidling; med arkivstudier, magasinstudier, feltstudier, registreringer og kasseringer. Med vedligeholdelse af bygninger, ombygning, nybygning og med administration og bogholderi. Med udvikling af nye undervisnings tilbud og afvikling af velafprøvede. Med nye metoder i feltet, med at lære nyt udstyr at kende og med at svare på bunker af spørgsmål fra interesserede borgere.

Og det er i virkeligheden det, der er det mirakuløse: Mellem alt dette arbejde, får de to museers engagerede medarbejdere hvert år tid til at skrive om nogle af alle de

ting, de går og arbejder med. Og nogle af disse artikler er altså blevet til denne årbog.

Tak til Niels Windfeld Lund og Peder Gammeltoft for jeres bidrag til vores årbog. Tak til dygtige praktikanter, der kronede korte men værdifulde ansættelser med artikler. Tak til de mange medarbejdere på museerne, til de mange frivillige og til medlemmerne af museumsforeningerne for Jeres store arbejde og engagement: Det er det, mindst lige så meget som vore udstillinger og samlinger, der gør vores to museer til noget særligt. Tak til skribenterne for at have omformet noget af alt dette arbejde til gode, oplysende og inspirerende artikler. Tak til de hårdtarbejdende redaktører, der med en jernhånd i en fløjlshandske styrer os sikkert i havn med endnu en se- og læseværdig bog. Og endelig tak til Jer læsere for at købe og læse bogen. Det er jo i høj grad for Jeres skyld, vi tager rutinen én gang til. Men også fordi vi kan lide det.

God læselyst

Kim Clausen og Claus Kjeld Jensen

P.S. Museet for Varde By og Omegn har ved årsskiftet 2016/2017 ændret navn til Vardemuseerne, da museet fusionerede med NaturKulturVarde. Selvom artiklerne således vedrører arbejde, der er lavet under museets gamle navn udgives årbogen under det nye. Så alt er trods alt ikke ved det gamle...

Indhold

- 6** Museumsforeningernes årsberetninger
- 16** Årets gang i ArkVest
Af Lene B. Frandsen & Poul K. Jørgensen
- 18** På gennemfart i Torsted
Af Jonatan Rose Andersen
- 29** Gravplads med udsigt
Af Karen Bjelke Fisker & Stina Trolldoft Andresen
- 39** Ulvetider i 1600-tallets Vestjylland
Af Peder Gammeltoft
- 47** Jens Harpøth – Ringkøbings polyhistor
Af Niels Windfeld Lund
- 58** "Med Flid har jeg bestræbt mig"
Af Anders Kilgast Jensen
- 69** "En lavning i Terrænet, fyldt med Vand, uden Afløb"
Af Bjarke Kampp Hansen
- 80** Tiden går
Af Christian Ringskou
- 87** Vestergade
Af Christian Ringskou
- 97** Badehusene i Nymindegab
Af John V. Jensen & Tine Lorange
- 104** Hitler, naziguldet og de ungarske soldater
Af John V. Jensen
- 119** Ønsk dig ikke at have oplevet disse Dage...
Af John V. Jensen
- 126** Nedbrydning, forandring og en ny begyndelse
Af John V. Jensen
- 155** Samarbejde om læring
Af Pernille Ø. Sørensen
- 166** Begyndelsen på et formidlingssamarbejde
Af Anders Bloksgaard Poulsen
- 171** Frivillige Vikinger
Af Signe Øster Kæmpegaard
- 176** På vej mod "verdens bedste museum"?
Af Mette Bjerrum Jensen
- 184** Årets udgravninger
Af arkæologerne i ArkVest

Ønsk dig ikke at have oplevet disse Dage...

– en beskrivelse fra Ho Præstegaard 1945

Af John V. Jensen

I forbindelse med udgravningen af bunkeren ved Blåvand Radio i juni 2016 (se side 104) stødte vi på historien om de ungarske soldater, som vi kendte lidt til i forvejen takket være Søren Peder Sørensens bog *De ungarske soldater i Danmark* (2005). I forbindelse med udforskningen af ungarernes indkvarteringssteder blev jeg opmærksom på følgende beskrivelse fra *kaldsbogen* fra Ho-Oksby pastorat skrevet af Carl Anker Hansen (præst i Ho-Oksby 1942-58) omkring årsskiftet 1945-46.

Beretningen er lokalhistorisk interessant og dokumenterer, at der i Ho og Ho Præstegård var indkvarteret ungarske soldater, og derudover er teksten en fin illustration af hvilke gener, der kunne være forbundet med at bo i de kystnære områder i fx Sydvestjylland under besættelsen.

Penneføreren skriver ganske vist, at de fleste af de udenlandske soldater "paa enkelte Undtagelser nær" opførte sig eksemplarisk, og vi ved jo, at det i Danmark gik roligt for sig sammenlignet med det øvrige Europa. Alligevel har pastor Hansen følt det nødvendigt at komme med denne personligt henvendte formaning til eftertiden: "Min læser, du som maaske om mange Aar læser dette: Ønsk dig ikke at have oplevet disse Dage."

Pastor Hansens optegnelse bringes her i sin helhed. Tekstens retskrivning er bibeholdt, dog er enkelte forstyrrende fejl rettet. Den følges af nogle uddybende kommentarer og afsluttes med en personlig erindring fra befrielsesåret 1945, fortalt af Erling Klitholm, som er omtalt i præstens beretning.

Ho Præstegård set fra sydvest, 2016.

Pastor Carl Anker Hansens beretning

Som afslutning paa Aaret 1945 gives paa de følgende Sider en lille Oversigt over Besættelsen af Ho Præstegaard, den Besættelse som 1945 bragte en vidunderlig Løsning af. Som Sognepræst boede da her i Præstegaard: Carl Anker Hansen med Hustru Anne Christine Hansen født Basse og Børnene Karin Dorthea Basse Hansen 4 Aar, Anna Rigmor Basse Hansen 2 Aar og Hans Christian Basse Hansen 1 Aar samt som Husassistent Johanne Olsen fra Blaavand. Som Forpagter til 31. Marts 1945: Martin Bloch og Hustru Mary Bloch samt Børnene: Hans Bloch 16 Aar, Asta Bloch 14 Aar og Ellen Bloch 5 Aar. Som Forpagter fra 1 April 1945: Christian Klitholm og Hustru Ebba Klitholm samt Børnene Erling Klitholm 14 Aar, Inga Klitholm 11 Aar Edna Klitholm 12 Aar og Jytte Klitholm 9 Aar.

Vor store Gud gør store Under
med Glæde vi dem skue maa.

1. Trægarage til Kaptajnens Vogn. Garagen bygget i 1944. Efter Kapitulationen købt af Sognepræsten.
2. Gammelt Træskur oprindeligt lavet af Pastor Andreassen til Cykleskur. Brugt af Tyskerne til forskelligt: Skydeskiver, Trægenstande o.s.v.
3. Egentlig Huggehus, senere Brændselsskur, brugt af Tyskerne som Ammunitionsdepot, indtil al Am. blev flyttet ud i Haven i 7 Am. Skure bygget inde i Læbælterne.
4. Schirrmeisterei d.v.s. Kontoret, der havde Opsigt med alt vedrørende det rullende Materiel, Person- og Lastvogne, Motorcykler, Tanks, Panservogne samt Reparationsværkstedet i Laden. Alt rullende Materiel skulde herigennem for at faa udliveret en lille Mappe med Papirer, denne Mappe skulde efter endt Tur afleveres her igen, saa her var aldrig Ro i Præstegaarden, hverken Nat eller Dag.
5. Soveværelse for Kontoristen i Schirrmeisterei samt Kaptajnens Oppasser i Etageseng.
6. Entre.
7. Waffenzimmer. Her opbevaredes Gevær, Spader, Økser, Save o.s.v. Alle Redskaber som de kunde faa Brug for. Endvidere foretoges Smaareparationer paa Geværer. Bøssemager og Vaabensmedie var hos Karl Slaijkær i Nørreballe.

- 7a. her boede i den sidste Tid Tolken, Underofficer Poulsen. I Vaabenkammeret, der under normale Forhold er Konfirmandstue, opholdt den tyske Vagt sig, efter at Ungarerne var rykket ind i Præstegaarden. Vagtholdene kom fra Mosevraa.
8. Kontor for Sognepræsten.
9. Kaptajnens, Hauptmann Möllers [Müller] Værelse, den øverste Befalende for de tyske Tropper i Ho. Efter Tyskernes Afrejse boede her 3 ungarnske Officerer.
10. Skolestue for Uddannelse af Officerer. Om Sommeren flyttede Skolen ud i Haven. Efter Tyskernes Afrejse boede her de ungarnske Officerers oppassere. 3.
11. Lille Konfirmandstue, skilt fra Kontoret ved 4 Døre der kunde slaas til Side.
12. Entre. Fælles for Danskere og Tyskere.
13. Dagligstue.
14. Soveværelse for Schirrmeister og en Officer v. Pollmann
15. Pigeværelse.
16. Spisestue og daglig Opholdsstue.
17. Køkken.
18. Soveværelse.
19. Spisekammer.
20. Kælder.
21. Gang med Bryggers og Opgang til Loftet. I Bryggerset var et stort Skab 21a med Remedier til Imødegaaelse af Gasangreb i Tilknytning til et lille Indelukke i Gaarden, lige syd for Bryggersdøren.
22. Proviantrum med alt. Pølser, Gule Ærter, Mel, Knækbrød o.s.v.
23. Først Proviantrum, derefter Opbevaringsrum for Dæk, Slanger, Olie og Petroleum. Blev ikke benyttet hele Tiden.
24. Gammel Bageovn med Skorsten 24a og Grubekeddel 24b.
25. Brusebad og W.C. for Embedsboligens Beboere.
26. W.C. for Tyskerne.
27. Brændselsrum.

28. Hønsehus for Forpagterne.
29. Opbevaringssted for Olie, Benzin og Dæk. m.m.
30. Tørverum for Forpagterne.
31. Lade. Af Tyskerne delt i to ved en Træskillevæg med Port, som der kunde gøres (køres) lige igennem.
- 31a. Lade for Forpagterne, dog som oftest fyldt med Kanoner og Biler.
- 31b. Reparationsværksted for Automobiler og Motorcykler med alt hvad der hører til et moderne Værksted: Svejseapparat Trykluft og elektriske Maskiner.
- 31.c. Egentlig Hestestald. Blev gjort pænt i Stand og brugt til Beklædningsmagasin.
32. Stald. Blev undtagelsesvis brugt til Indkvartering af tyske Heste, højst 30 – kun for et Par Dage.
33. Svinestald. Tyskerne havde selv Svin.
34. Gennemgang.
35. Bryggers med Opgang til Loftet, hvor der paa et Kammer boede 6 Mand fra Reparationsværkstedet: Værkfører Rudi Riis og 5 Chauffører og Mekanikere.
36. Forpagterens Soveværelse.
37. Forpagterens daglige Opholdsstue.
38. Forpagterens Køkken.
39. Forpagterens Hjørnestue, en kort Tid taget til Proviantrum.
40. Entre.
41. Spisekammer.
42. Kammer, nærmest Gæsteværelse.

Udover de Oplysninger, som er meddelt i det foregaaende, skal fremføres, at Præstegaarden under Besættelsen var lavet om til en mindre Fæstning. Der var et Bælte af Pigtraadsspærring hele Vejen rundt. I Vest fulgte Spærringen Vejen og var anbragt inde i Læbæltet. I Syd-Øst-Nord løb den ca. 100 – 200 Meter fra Præstegaarden ude midt paa Marken. I Havens Læbælte var gravet Huller til Maskingeværreder. I Nordsiden var der fra disse Maskingeværreder gravet Render ned til Bækken, hvor der saa var fyldt en Kant op, hvorpaa Soldaterne kunde staa i Tilfælde af Kamp.

Rundt i Haven var der nedgravet Ammunitionsslagre – Træhuse med Tjærepap som Tag. Paa det højeste var der 7 saadanne Huse, halvt nedgravet i Jorden, de fleste var beliggende i den nordlige Del af Haven, paa begge sider af Bækken. I Alléen nord for Bækken var der indrettet Skydebane, idet der var bygget en Jordvold lige nord for Dammen.

Nord, Vest og Syd for Haven, indenfor Pigtraadsspærringen var der bygget 5 Beskyttelsesrum for Automobiler, de var gravet ned i Jorden og overbygget med en Slags Asbestplader, de kunde rumme ca. 6-8 Lastvogne. Der var ligeledes gravet Render til Benzintønder, alt kamoufleret med Granris.

Forøvrigt blev Haven brugt til alt, om Sommeren til Skole og til Solbad for Officererne. Hele Aaret til Parkeringsplads, de kørte rundt i den med Motorcykle, Lastevogne og Tanks. Ungarerne brugte den til W.C. idet de gravede en Rende i Alléen nord-vest for Køkkenet. Det gav en forfærdelig Stank.

I øvrigt gik der altid Vagt, tit Dobbelt Vagt – og ved Mørkets Frembrud blev alle Veje til Præstegaarden spærrede, saa det var umuligt at komme ind uden Ausweis.

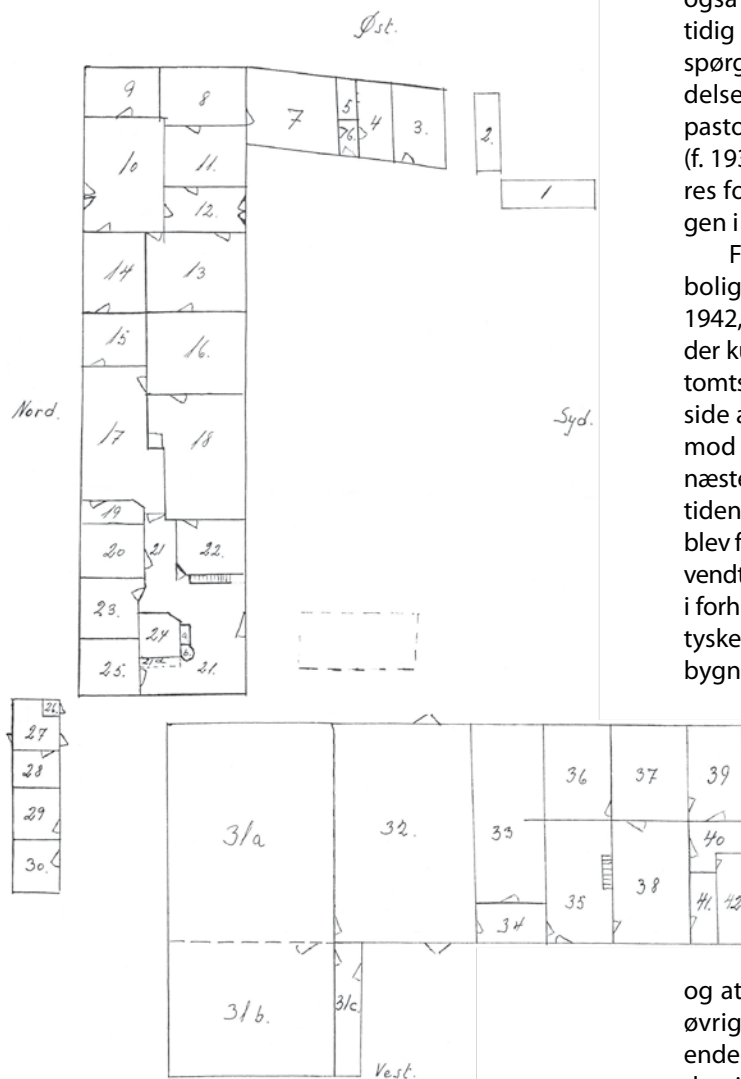
Det var Afdelingen af Einh. 06268 (en enhed fra "Reserve-Grenadier-Regiment 58", HQ Bordrup 1.12.44: Res.Inf.Pz.Jg.Kp. 58), der besatte Ho By under Ledelse af Hauptmann Müller, og selvom Besættelsen var ovre og medførte Ting og Tilstande, som var vanskelige, skal det Sandheden tro siges, at paa enkelte Undtagelser nær opførte de tyske og ungarske Soldater og Officerer sig eksemplarisk af en Besættelsesmagt at være.

Men, min Læser, du som maaske om mange Aar læser dette: Ønsk dig ikke at have oplevet disse Dage.

*Beretningens forfatter
Carl Anker Hansen,
præst i Ho-Oksby 1942-58.*

Ho Præstegård under Besættelsen 1944-45.

Tegningen af præstegården og forpagterboligen.
Sandsynligvis tegnet af pastor C.A. Hansen.

Ho Præstegård anno 1945 erindret

Pastor Hansens tekst fra Ho Præstegård er oplysende og også lidt dramatisk, men den efterlader dog også en nutidig læser med interesse for det lokalhistoriske med flere spørgsmål. For at blive lidt klogere tog jeg derfor i forbindelse med klargøringen af denne tekst kontakt med de i pastor Hansens tekst omtalte søskende Edna (gift Jessen) (f. 1933) og Erling Klitholm (f. 1931), der sammen med deres forældre og øvrige søskende beboede forpagterboligen i Ho Præstegård.

Familien Klitholm boede i første omgang i forpagterboligen, der var en del af Ho Præstegård, fra 1939 til ca. 1942, hvor kontrakten udløb. Dengang, fortæller Erling, var der kun otte tyske vagtsoldater i Ho, og de boede i et ellers tomtstående hus: "Døve Jes' hus", som ligger på den østlige side af vejen, hvor Hovej deler sig og mod syd fortsætter mod Skallingen og går mod Oksby i vest. Disse vagter var næsten alle dansktalende nordslesvigere og fik mestendels tiden til at gå med at hjælpe rundt om på gårdene. I 1945 blev forpagtningen af Ho Præstegård ledig igen, og familien vendte tilbage til Ho, hvor forholdene var ganske forandrede i forhold til før, husker Erling. Den største forskel var nok, at tyskerne nu havde beslaglagt store dele af præstegårdens bygninger både stuehuset og udhusene og patruljerede på præstegårdens ejendom. En anden væsentlig forskel var, som Erling husker det, at vagttjenesten i Ho nu blev bestridt af dagligt vekslende soldater fra Oksbøllejren, og disse var langt mindre omgængelige end før. Det medførte, at deres mor, Ebba Klitholm, engang blev afkrævet Ausweis, da hun ville ud for at lukke for hønsene. Det hele løb vist nok alligevel ud i sandet, da hans mor, Ebba Klitholm, for det første ikke havde noget Ausweis, og at hun for det andet ikke talte tysk og for det tredje i øvrigt ikke havde meget forståelse for tyskerens forlangende. I øvrigt var de tyske soldater, der kom til præstegården i Ho, efter at familien Klitholm var kommet tilbage, blot store drenge, husker Edna Jessen.

Øverst. Ho Præstegård set fra sydøst. Til venstre ses den nu nedrevne forpagterbolig. Sidste halvdel af af 1940'erne.

Nederst. Forpagterboligen set fra sydvest.

Erling Klitholm fortæller, at der kort før kapitulationen ankom ca. 200 ungare til Ho, og herefter forsvandt de fleste af tyskerne. Han mener, at ungarene først kom til Ho så sent som hen i april 1945. De var fortrinsvis indkvarterede i forsamlingshusets sal (nu Ho Kro) og vistnok også på husflidsskolen, som lå midt i Ho for enden af lærerboligens have. Husflidsskolen var i øvrigt allerede i forvejen inddraget af tyskerne. Det er Erling Klitholms vurdering, at ungarnes forplejningssituation var vanskelig, i hvert fald købte soldaterne mælk og andre levnedsmidler rundt om på gårdene og lavede åbenbart selv deres mad. Noget af deres korte ophold i Ho brugte de i den lokale smedje, hvor de lavede økselignende håndtag til spadserestokke,

som blev en ret eftertragtet vare blandt de lokale. "Vi havde i øvrigt det indtryk, at ungarere og tyskere ikke kunne fordrage hinanden", husker Erling Klitholm. I præsteboligens Skriverstue (Schirrmeisterei) var der fortsat nogle få tyskere tilbage helt frem til kapitulationen. Al vagtjeneste syntes dog efter ungarernes ankomst at være overgået til dem, erindrer Erling Klitholm.

"Ungarerne forsvandt igen ligeså pludseligt, som de var kommet, og det var formodentlig lige efter befrielsen. I den forbindelse står en lidt mærkelig hændelse klar. Det må have været enten den 4. eller 5. maj 1945, da pastor Hansen, min far (Christian Klitholm) og den ungarske og tyske kommandant sammen hejste Dannebrog i flagstangen midt i Ho Præstegård. Det var vist en stærk oplevelse for dem alle fire", vurderer Erling Klitholm.

Edna husker, at tyskerne ved kapitulationen forlod Ho Præstegård over en nat. Selv om besættelsestropperne havde medtaget meget af deres habengut, var der alligevel spor efter dem overalt. Som det fremgår af pastor Hansens tekst, forestod et stort arbejde med at reetablere præstegårdens udenomsarealer. Også præstegårdens indre måtte efterfølgende renoveres, fordi soldaternes sømbeslåede støvler havde ødelagt gulvene, ligesom en del inventar var ødelagt. Ikke desto mindre kunne familien Klitholm "arve" en del inventar i form af småskabe, taburetter o.l. Andre brugbare genstande og ting, som tyskerne havde efterladt, blev indsamlet af de private vagtværn, som Erling Klitholm husker det. Vagtværnene var allerede skudt op som følge af arrestationen af politiet den 19. september 1944 og den lovløshed, som det åbnede for. Vagtværnene løste herefter en række ordensmæssige opgaver, indtil kort efter befrielsen, hvor politiet atter kom i funktion. I Ho bestod vagtværnet, ifølge Erling Klitholms erindring, blot af én, måske to lokale borgere.

Soldaterne efterlod desuden en del uniformer, og i de første par år efter krigen brugte ret mange landmænd uniformsbukser som arbejdsbukser. De havde ligeledes "skihuer" (skråhuer) som hovedbeklædning. Edna husker desuden,

hvordan tyskerne havde efterladt en masse kontorpapirer med hagekors og det hele. Bagsiderne af dette papir brugte forpagterbørnene som tegnepapir, indtil det slap op. Selvom vagtværnene efter befrielsen havde gjort deres til at få indsamlet efterladte våben og ammunition, var det dog ret let at få fat på våben fra depoterne. Alt for let, husker Erling Klitholm. Dette bekræftes af Edna, som tilføjer, at Erling og hans kammerat havde adgang til både patroner og trotyl (TNT), som de mere eller mindre i det skjulte eksperimenterede med, hvorfor de spøgefuldt omtaltes som Ho Sprengkommando.

At faren i krigens sidste år kunne være tæt på også i dagligdagen, vidner i hvert fald Erling Klitholms afsluttende lille erindring om.

Kronhjorten i minefeltet. En erindring

Ude på Lysbjerg havde min far fået noget engjord frigivet i foråret 1945, kort inden kapitulationen. Lysbjerg ligger ved Ho Bugt over for øen Langli. Faktisk, hvor der fra Ho Bugt i gamle dage løb en bæk over Lysbjerg ind til Hos gamle havn, Sønderside. Her havde tyskerne – langs bækken og tværs over vores eng – placeret en pigtrådsspærring samt lagt et bredt minefelt med stokminer, som var forbundet med snubletråde.

Vi skulle reparere hegn og havde vogn med forspændt hest med. Vi kørte langs med pigtrådsspærringen, og netop som vi var kommet helt ud i spidsen af engen, opdagede vi en kronhjort ligge ude i minefeltet. Den havde væltet sig rundt i minerne og fået sprængt benene af og kunne kun rulle rundt mellem minerne.

Vi kom væk, uden at der sprang flere miner, men hjorten var jo stadig levende, så da vi kom hjem, alarmerede vi tyskerne ovre i Skriverstuen i præstegården. Der var ikke andre end et par ganske unge mænd (16-17 år) til stede, men to af dem og jeg drog på cykler til Lysbjerg.

Hjorten lå der stadig, og tyskerne prøvede nu at skyde den. De havde et gevær med fem patroner med, men

selvom vi var ganske tæt på, lykkedes det ikke at træffe dyret. Tyskerne besluttede så, at vi måtte ind i minefeltet for at aflive hjorten på anden vis. Jeg var hverken modig eller begejstret, men vi var jo stort set lige gamle, så afsted gik det. Bevæbnet med to hegnspele og min spejderdolk gik vi til angreb. Tyskerne havde åbenbart kendskab til omgangen med miner, så vi kom godt frem til hjorten og fik da også aflivet den. Der var alligevel ikke meget liv i den. Nu ville jeg have været tilfreds med bare at komme på sikker grund igen, men nej! Ikke om tyskerne ville lade sådan en bunke kød blive liggende. Altså bugserede vi byttet gennem minefeltet ind på sikker grund. Jeg tror ikke, jeg bør gengive, hvad min far sagde, da vi kom hjem og bad om vognen til at hente hjorten. Men hentet blev den. Min far slagtede den, og kødet blev delt ud til alle interesserede. Man var dog lidt bekymret for, at hjorten kunne have haft sårfeber, men det var åbenbart ikke tilfældet.

Erindringer om "de fem forbandede år"

I erindringens skær kan såvel skelsættende som mindre skelsættende begivenheder antage en anderledes karakter. Under interviewene stod det klart for mig, at nutiden og altså også Erling og Edna (og også jeg selv) har et mere afslappet eller afklaret forhold til de begivenheder, som nu ligger 70 år fra pastorens formaning til eftertiden.

Skyldes det mon, at hændelserne blev oplevet af halvstore børn, og dermed hæmmes af barnets begrænsede udsyn og overblik? Eller skyldes det, at mellemregningerne med tiden langsomt viskes ud? Måske skal vi forstå pastorens formaning sådan, at begivenhederne under besættelsen ved årsskiftet 1945-46 endnu var meget tæt på og samtidig oplevet gennem sanseapparatet på en voksen, kirkens mand, hvis indre patriot var blevet fremprovokeret af de såkaldte fem forbandede år? For måske glemmer vi mange år senere let, at krigen særligt i slutfasen sagtens kunne være blevet virkelighed – også i Danmark. Vi glemmer, at besættelsesmagten stod for terror, ufrihed og ikke

Ho Præstegård set fra nordøst. 2016.

mindst en latent vold, der kunne udløses vilkårligt. Kort sagt, at mange dengang kan have haft en ganske ubehagelig følelse af at sidde på en krudttønde, der kunne eksplodere, når som helst. Det véd vi, at den ikke gjorde, men vi véd også, at det var en reel mulighed.

Vores sikreste efterretninger er de samtidige beretninger som findes på arkiverne, og disse vil altid være grundpillerne i vores viden og vores mulighed for at forstå fortiden. Mindre sikre er beretninger fortalt mange år senere i en anden – og til en anden – tid. Er de overhovedet noget værd?

Ja, det er de! Og det er værdifuldt, at vi endnu har mulighed for at opsøge tidsvidnerne for at lytte til og nedskrive deres fortællinger, der, trods afstanden i tid, fortsat kan hjælpe os med at reflektere og perspektivere forholdene og vores viden om tiden 1940-45. Tidsvidnerne, der har erindring om besættelsen bliver færre år for år, og med dem forsvinder både interessant viden og mange gode historier.

Tak til Søren Peder Sørensen, Birkerød, Erling Klitholm, Vejen og Edna Jessen, Oksbøl. Desuden tak til mine kolleger Charlotte West og Lea Elmvang.

John V. Jensen kan kontaktes på jvj@vardemuseum.dk